

Het regeerakkoord van Rutte III

Confrontatie van het regeerakkoord met de voorspellingen van akkoorden van drie mogelijke coalities op 16 maart 2017

door

Frans Stokman, Paul Lucardie, Jelle van der Knoop, Jelmer Draaijer¹

18 oktober 2017

¹ Gelieve correspondentie te richten tot de eerste auteur (f.n.stokman@rug.nl)

Samenvatting van de voorspellingen

In het rapport van 16 maart 2017² onderzochten wij drie coalitieakkoorden op 11 belangrijkste beslispunten, namelijk: **'Rechts'**, bestaande uit VVD, CDA, CU en D66, **'Links'**, bestaande uit SP, GL, PvdA, D66, CU en CDA en **'Breed'**, bestaande uit VVD, CDA, D66 en Groen Links. De verwachte uitkomsten van de drie coalitieakkoorden zijn wederom gegeven in de tabel op pagina 4.

De voorspellingen van de drie akkoorden

Het voorspelde akkoord van Links verschilde fundamenteel van de andere twee akkoorden inzake het beleid rond de AOW-leeftijd, Werk en zekerheid, Marktwerking in de zorg en Nivelleringsseffecten van de inkomenspolitiek.

Het voorspelde verschil tussen de coalitieakkoorden van Rechts en Breed was veel kleiner. De grootste verschillen betroffen de beslispunten Marktwerking in de zorg en Vreemdelingenbeleid.

In alle drie akkoorden verwachtten wij daarentegen een ongeveer zelfde verhoging van de onderwijsuitgaven. Op dat punt zou D66 naar onze verwachtingen haar zin krijgen.

Voor de omvang van de vermindering van de gaswinning en de milieubelasting zou, naar onze verwachting, het beleid van Breed meer lijken op dat van Links dan op dat van Rechts.

Winnaars en verliezers in de coalities

Voor elk besispunt konden we niet alleen een voorspelling maken van de verwachte uitkomst, maar ook nagaan hoe ver die verwachte uitkomst afligt van het partijstandpunt van elke aan de coalitie deelnemende partij. Een grote afstand is voor een partij erger bij beslispunten waar deze partij een groter belang aan hecht dan bij beslispunten die zij minder zwaar weegt. Daarom wogen wij de afstanden met het belang dat die partij hecht aan de verschillende beslispunten. Wanneer we dat over alle beslispunten bij elkaar optellen, krijgen wij een indicatie in welke mate de concessies over en weer evenredig over de partijen verdeeld zijn.

² <http://www.stokman.org/artikel/17LucKnoDra.RapportVoorspellingregeerakkoordencoalities.pdf>

Uit deze analyses concludeerden wij het volgende:

1. De Rechtse coalitie leidt tot een ongeveer gelijke verdeling van verliezen over de drie grote partijen daarin, maar weet de Christen Unie minder van haar beleid daarin te realiseren dan de andere partijen. Dit is een direct gevolg van de geringe omvang van de Christen Unie ten opzichte van de andere drie partijen.
2. Ook in de Linkse coalitie zijn de nutsverliezen mooi gelijkelijk verdeeld over de partijen. Het meest weet de Partij van de Arbeid nog binnen te halen als gevolg van haar middenpositie tussen enerzijds de andere linkse partijen en anderzijds de overige drie partijen.
3. Bij de coalitie Breed weet Groen Links minder binnen te halen dan de drie andere partijen, staande voor een fundamenteel ander beleid dan de andere drie partijen op een aantal beslispunten.
4. D66 en CDA zijn noodzakelijke partners in alle drie coalities. Voor beide partijen geldt dat coalitie Rechts substantieel aantrekkelijker is dan Links en Breed. Het zal niet verbazen dat Groen Links een beter onderhandelingsresultaat krijgt in Links dan in Breed en dus Links zal prefereren. Voor de VVD geldt dat juist voor Rechts boven Breed.

Concluderend konden we dan ook stellen dat in de coalitie Rechts zowel de VVD, CDA als D66 meer van hun beleidsprioriteiten zouden kunnen realiseren dan in Breed. Daar staat tegenover dat zo'n coalitie erg kwetsbaar is door de nipte meerderheid van 76 zetels in de Tweede Kamer. Een coalitie met Groen Links heeft daarmee vergeleken een stabielere meerderheid in de Kamer dan Rechts. Omdat de VVD de grootste partij is hebben wij correct voorspeld dat deze coalities eerst door de politiek zouden worden onderzocht en is Rechts, na de langste formatie ooit, geslaagd. Daarmee hoefde men niet terug te vallen op Links of een minderheidscoalitie.

Zoals we hierboven hebben gezien, zijn D66 en het CDA noodzakelijke coalitiepartners in alle drie coalities Rechts, Links en Breed. Daarnaast hebben wij laten zien dat zij hun beleid het beste kunnen realiseren in de coalitie Rechts. Blijft de vraag welke beslispunten zij vooral binnen halen in die coalitie en of dat andere beslispunten zijn dan in de coalities Links en Breed.

Wij voorspelden dat beide partijen één beslispunt **in alle drie coalities** naar zich toe wisten te trekken. Voor D66 is dat het beslispunt extra onderwijsuitgaven, hetgeen in alle drie coalities zou leiden tot een groot nutsverlies voor het CDA. Voor het CDA is dat het beslispunt extra defensie-uitgaven, hetgeen D66 een groter nutsverlies oplevert, maar minder groot dan het nutsverlies van de het CDA voor de extra onderwijsuitgaven.

Zeer opvallend was verder dat het CDA **in Rechts** 8 van de 11 beslispunten naar zich toe zou weten te trekken. De uitzonderingen waren AOW-leeftijd, Marktwerking zorg en verhoging onderwijsuitgaven. Voor D66 was dat het geval voor 7 van de 11 beslispunten. De uitzonderingen waren AOW-leeftijd, Europa, extra defensie-uitgaven en nivellerings-effecten inkomensbeleid.

In **Links** en **Breed** wisten beide partijen aanzienlijk minder beslispunten binnen te halen. D66 zou in beide coalities maar drie beslispunten binnen weten te halen, het CDA drie in Breed en slechts twee in Links. Details zijn te vinden in het eerste rapport (zie noot 2).

In onderstaande tabel confronteren wij deze voorspellingen met het regeerakkoord van Rutte III.

Het regeerakkoord geconfronteerd met de verwachte coalitieakkoorden

Overzicht uitkomsten Regeerakkoord met:

Voorspellingen coalitie-uitkomsten

Voorspellingen op intervalschalen (0-100)

	Regeerakkoord	Rechts	Links	Breed	Regeerakkoord Vs. Rechts abs verschil	Dichtsbijzijnde Regeringspartij
AOW-leeftijd	25	1.02	74.41	1.04	23.98	CDA/CU
Europa	30	27.58	36.44	24.82	2.42	CDA
Vreemdelingenbeleid	40	50.98	66.81	28.14	10.98	CDA
Werk en zekerheid gezien vanuit werknemer	10	8.35	62.30	9.82	1.65	D66
Marktwerking zorg	30	3.72	94.94	30.68	26.28	D66

Voorspellingen in reële waarden

	Regeerakkoord	Rechts	Links	Breed	abs verschil	Op schaal 0-100
Defensie-uitgaven verhogen in Meuros	1.5	2.04	2.09	2.03	0.54	17.32 VVD/CU
Milieubelasting verhogen in Meuros	3.3	4.20	8.14	10.15	0.90	4.88 D66
Milieu-uitgaven verhogen in Meuros	0.24	0.49	2.35	2.28	0.25	10.30 VVD/CDA
Nivellerings-effecten op Gini-index	0	1.93	-7.66	1.56	1.93	11.70 CDA
Reductie omvang gaswinning in 2021	1.5	2.47	10.54	10.00	0.97	4.05 VVD
Extra onderwijsuitgaven in Meuros	1.57	3.71	3.80	3.68	2.14	56.39 CU

Zoals ook in het verleden steeds gedaan, rekenen wij een voorspelling goed als de uitkomst van het regeerakkoord op een schaal van 0 tot 100 maximaal 20 punten afwijkt van de voorspelling. Acht van de elf voorspellingen voldoen aan dat criterium. **Daarmee hebben we 73% van de uitkomsten goed voorspeld.**

Bij **de AOW-leeftijd** hadden wij op grond van de verkiezingsprogramma's voorspeld dat het huidige systeem zou worden gecontinueerd met individuele keuze voor latere ingang (de score 0). Die laatste toevoeging zit niet in het regeerakkoord. In het regeerakkoord wordt daarmee het huidige systeem gehandhaafd met verbinding van de ingang aan de levensverwachting (score 25).

Wij voorspelden verder dat de **extra onderwijsuitgaven** 3.71 miljard euro zou bedragen, maar die zijn in het regeerakkoord aanzienlijk lager (1.57 miljard euro), ondanks het hoge belang dat D66 daaraan hechtte (een belang van 90).

Maar D66 had vele beslispunten met een hoog belang, zoals Werk en zekerheid (80), Europa (80), Milieubelasting verhogen (70) en nivellerings-effecten (70). Twee daarvan komen dicht bij het standpunt van D66 uit, namelijk Werk en zekerheid alsmede Milieubelasting verhogen.

Bij **Marktwerking zorg** was het voor ons moeilijk de uitkomst daarvan in het regeerakkoord te scoren, omdat wel het huidige eigen risico gehandhaafd blijft (score 0), maar meer marktwerking niet vermeld wordt. Daarom is de score 30 (status quo) als uitkomst gekozen.

Het CDA is de duidelijke winnaar, omdat de uitkomst van het regeerakkoord op 5 beslispunten het dichtst bij het standpunt van het CDA ligt. Alle drie andere partijen krijgen op drie beslispunten de beste uitkomst. Dit telt op tot 14 in plaats van 11, omdat op drie beslispunten twee partijen samen de beste uitkomst krijgen. Hiermee is de VVD als grootste partij in de coalitie zeker niet rijkelijk bedeed.

Onze methodiek stelt ons ook in staat het nutsverlies van de coalitiepartners meer generiek te berekenen. Hiertoe berekenen we voor elk beslispunt hoe ver dat van de positie van de partij af ligt en vermenigvuldigen dat met het belang dat die partij aan dat beslispunt toekent. Op een schaal van 0 tot 1 zien we dan dat het gemiddelde nutsverlies het geringst is voor het CDA (0,16), gevolgd door D66 (0,26). Het nutsverlies van de VVD komt hier nog bovenuit met een gewogen nutsverlies van 0,34, gevolgd door de Christen Unie met 0,41. Dit bevestigt de berichten in de pers dat de VVD veel heeft moeten inleveren om dit akkoord te krijgen, meer dan men zou verwachten op grond van haar grootte.

Als we dan kijken door welke beslispunten dat nutsverlies vooral veroorzaakt wordt, dan is dat voor het CDA op milieubelasting (0,4), voor D66 op extra onderwijsuitgaven (0,9), voor de VVD eveneens op de milieubelasting (0,55) en voor de Christen Unie op het vreemdelingenbeleid (0,9). Het CDA en de VVD wilden beide de milieubelasting verlagen, terwijl het regeerakkoord juist een substantiële verhoging van 3,3 miljard inhoudt.

Bijlage 1: Betekenis van de waarden op de elf beslispunten³

Zoals we hierboven bij de verbale omschrijving van de coalitie uitkomsten zien, zijn er twee soorten beslispunten.

Op de eerste vijf beslispunten waren de alternatieve standpunten op een schaal van 0 tot 100 geplaatst door experts, waaronder Paul Lucardie, voormalig medewerker van het Documentatie Centrum Nederlandse Politieke Partijen. De schalen waren zo geconstrueerd dat de hoogste score op vier van de vijf beslispunten een links beleid vertegenwoordigt en een lage score een rechts beleid. Bij het beslispunt Europa is dat laatste niet goed mogelijk omdat zowel extreemlinks (SP) als extreemrechts (PVV) een hoge waarde daarop heeft. Voor Europa impliceert een lage score een positie die Europa versterkt en de score 100 het PVV-standpunt om de Europese Unie en de euro te verlaten.

De gebruikte schalen voor de eerste vijf beslispunten zijn als volgt gedefinieerd:

Voor AOW-leeftijd:

- 0 Huidige systeem met individuele keuze voor latere ingang
- 25 Huidige systeem handhaven: verbinden aan levensverwachting
- 50 Beperkte keuze voor eerder of later met financiële consequenties
- 75 Vanaf 65 mag maar met korting
- 100 Terug naar 65 jaar

Voor Europa:

- 0 Streven naar een federaal Europa
- 5 Meer bevoegdheden Europees Parlement en Europees leger
- 30 Meer Europees beleid maar geen federalisme
- 40 Kerntaken versterken en geen Europees leger
- 50 Status quo: huidig Europees beleid
- 75 Europese Commissie meer uitvoerend, Europees Parlement minder bevoegdheden en eventueel Nederland uit de Euro
- 100 Uittreden uit Europese Unie en uit de Euro

³ Zie voor de volledige gegevens Bijlage 2

Voor vreemdelingenbeleid:

- 0 Grenzen dicht; geen asielzoekers en geen immigranten uit Islamitische landen
- 20 Geen kinderpardon; illegaal verblijf strafbaar
- 30 Strengere eisen gezinshereniging; terugzenden mogelijk tot 7 jaar na aankomst
- 50 Status quo
- 70 Humaner beleid inzake vluchtelingen met kinderpardon
- 100 Verblijfstatus automatisch als terugkeer onmogelijk is en ruim kinderpardon

Werk en zekerheid gezien vanuit de werknemer

- 0 Ontslagrecht versoepelen, geen verplichte verzekering voor zzp'ers
- 20 Ontslagrecht versoepelen; verplichte verzekering voor zzp'ers
- 40 Status quo handhaven; geen verplichte verzekering
- 70 Ontslagregeling handhaven; verplichte verzekering voor zzp'ers
- 90 Collectieve verzekering voor zzp'ers verplicht en hogere ww-premie voor flexwerkers
- 100 Collectieve verzekering voor zzp-ers verplicht; hogere ww-premie; hogere ontslagvergoeding

Marktwerving in de zorg

- 0 Meer markt (privaat kapitaal) met handhaving huidig eigen risico
- 20 Privaat kapitaal mag investeren
- 30 Status quo
- 60 Minder marktwerving, minder polissen en minder macht zorgverzekeraars
- 80 Zorgverzekeraars worden zorginstellingen zonder winstoogmerk, meer regulering
- 90 Marktwerving terugdraaien, centrale administratie, zorgverzekeraars aanvullend
- 100 Nationaal zorgstelsel zonder eigen risico

Op vijf andere beslispunten waren de waarden bepaald op basis van de doorrekening van de verkiezingsprogramma's door het Centraal Bureau voor de Statistiek. Deze waarden zijn dus numeriek. Ook het beslispunt over de vermindering van de gaswinning in Groningen kon numeriek worden bepaald, maar nu vanuit de verkiezingsprogramma's.

Bijlage 2: Partijstandpunten en belang

Partij	Beslispunt	Positie	Belang
50-Plus	AOW-leeftijd	100	100
50-Plus	Defensie-uitgaven verhogen	0	20
50-Plus	Europa	40	30
50-Plus	Extra onderwijs uitgaven	1	30
50-Plus	Groningsgas	3	30
50-Plus	Marktwerving zorg	90	90
50-Plus	Milieu-uitgaven verhogen	0	40
50-Plus	Milieubelasting verhogen	0	40
50-Plus	Nivellerings-effecten	0	70
50-Plus	Vreemdelingenbeleid	40	60
50-Plus	Werk en zekerheid	40	50
CDA	AOW-leeftijd	25	60
CDA	Defensie-uitgaven verhogen	2.1	90
CDA	Europa	40	70
CDA	Extra onderwijs uitgaven	0.2	50
CDA	Groningsgas	3	55
CDA	Marktwerving zorg	60	60
CDA	Milieu-uitgaven verhogen	0.5	40
CDA	Milieubelasting verhogen	-0.5	40
CDA	Nivellerings-effecten	0.4	65
CDA	Vreemdelingenbeleid	40	90
CDA	Werk en zekerheid	20	65
CU	AOW-leeftijd	25	40
CU	Defensie-uitgaven verhogen	2	85
CU	Europa	75	60
CU	Extra onderwijs uitgaven	0.6	50
CU	Groningsgas	5	40
CU	Marktwerving zorg	60	70
CU	Milieu-uitgaven verhogen	0.8	70
CU	Milieubelasting verhogen	4.9	80
CU	Nivellerings-effecten	-1.1	60
CU	Vreemdelingenbeleid	90	90
CU	Werk en zekerheid	70	50
D66	AOW-leeftijd	50	50
D66	Defensie-uitgaven verhogen	0.5	40
D66	Europa	0	80
D66	Extra onderwijs uitgaven	3.8	90
D66	Groningsgas	3	30

D66	Marktwerving zorg	20	60
D66	Milieu-uitgaven verhogen	0.6	60
D66	Milieubelasting verhogen	2.8	70
D66	Nivellerings-effecten	-1.7	70
D66	Vreemdelingenbeleid	70	55
D66	Werk en zekerheid	10	80
GL	AOW-leeftijd	0	40
GL	Defensie-uitgaven verhogen	0	30
GL	Europa	5	60
GL	Extra onderwijs uitgaven	2.8	60
GL	Groningsgas	12	75
GL	Marktwerving zorg	80	75
GL	Milieu-uitgaven verhogen	2.4	90
GL	Milieubelasting verhogen	18	90
GL	Nivellerings-effecten	-6	80
GL	Vreemdelingenbeleid	100	70
GL	Werk en zekerheid	90	80
PvdA	AOW-leeftijd	75	50
PvdA	Defensie-uitgaven verhogen	0.4	40
PvdA	Europa	30	70
PvdA	Extra onderwijs uitgaven	2.6	60
PvdA	Groningsgas	5	50
PvdA	Marktwerving zorg	60	75
PvdA	Milieu-uitgaven verhogen	1	60
PvdA	Milieubelasting verhogen	5	70
PvdA	Nivellerings-effecten	-5.7	85
PvdA	Vreemdelingenbeleid	70	65
PvdA	Werk en zekerheid	90	90
PvdD	AOW-leeftijd	75	30
PvdD	Defensie-uitgaven verhogen	0	20
PvdD	Europa	75	60
PvdD	Extra onderwijs uitgaven	2	40
PvdD	Groningsgas	12	80
PvdD	Marktwerving zorg	100	70
PvdD	Milieu-uitgaven verhogen	2.4	90
PvdD	Milieubelasting verhogen	18	90
PvdD	Nivellerings-effecten	-6	40
PvdD	Vreemdelingenbeleid	90	70
PvdD	Werk en zekerheid	50	50
PVV	AOW-leeftijd	100	70
PVV	Defensie-uitgaven verhogen	1.5	50
PVV	Europa	100	100
PVV	Extra onderwijs uitgaven	0	40
PVV	Groningsgas	5	50
PVV	Marktwerving zorg	30	60
PVV	Milieu-uitgaven verhogen	0	60

PVV	Milieubelasting verhogen	-0.5	60
PVV	Nivellerings-effecten	-1.1	30
PVV	Vreemdelingenbeleid	0	100
PVV	Werk en zekerheid	10	50
SGP	AOW-leeftijd	25	50
SGP	Defensie-uitgaven verhogen	3	90
SGP	Europa	75	70
SGP	Extra onderwijs uitgaven	0.2	50
SGP	Groningsgas	0	30
SGP	Marktwerking zorg	30	60
SGP	Milieu-uitgaven verhogen	0.3	60
SGP	Milieubelasting verhogen	5.3	70
SGP	Nivellerings-effecten	0	65
SGP	Vreemdelingenbeleid	30	80
SGP	Werk en zekerheid	10	40
SP	AOW-leeftijd	100	70
SP	Defensie-uitgaven verhogen	-1	30
SP	Europa	75	50
SP	Extra onderwijs uitgaven	1.2	30
SP	Groningsgas	12	60
SP	Marktwerking zorg	100	100
SP	Milieu-uitgaven verhogen	1	50
SP	Milieubelasting verhogen	8.5	60
SP	Nivellerings-effecten	-14.4	80
SP	Vreemdelingenbeleid	70	50
SP	Werk en zekerheid	100	80
VVD	AOW-leeftijd	0	80
VVD	Defensie-uitgaven verhogen	1	70
VVD	Europa	50	40
VVD	Extra onderwijs uitgaven	0.1	50
VVD	Groningsgas	0	50
VVD	Marktwerking zorg	0	70
VVD	Milieu-uitgaven verhogen	0	60
VVD	Milieubelasting verhogen	-0.2	60
VVD	Nivellerings-effecten	2.1	95
VVD	Vreemdelingenbeleid	20	75
VVD	Werk en zekerheid	0	80